

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فطْبُ الدِّينِ عَبْدِ الْفَادِرِ بْنِ حَمَزَةَ بْنِ بَافُوتِ الْأَهْرِيِّ

(م. ٦٥٧ق)

الْبُلْغَةُ
فِي الْحِكْمَةِ

تصحیح
مقدمہ و بیچ
سید محمود یوسف ثانی

سرشناسه: الأهری، قطب‌الدین عبدالقادر بن حمزه
عنوان و نام پدیدآور: البلغة في الحكمة / قطب‌الدین ابوالفضائل عبدالقادر بن حمزة بن یاقوت الأهری؛ مقدمه و تصحیح
سید محمود یوسف ثانی.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۴۰۱. | مشخصات ظاهری: ۳۹۲ ص.

شابک: 978-622-6331-42-5 | وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.

یادداشت: زبان: عربی. | یادداشت: کتاب حاضر مقدمه فارسی دارد.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۴۹] - ۳۵۹؛ همچنین به صورت زیرنویس. | یادداشت: نمایه.

موضوع: عرفان -- متون قدیمی تا قرن ۱۴ | Mysticism -- Early works to 20th century

فلسفه اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴ | Islamic philosophy -- Early works to 20th century

شناسه افزوده: یوسف ثانی، سید محمود، مقدمه نویسی، مصحح.

رده بندی کنگره: BP ۲۸۳ | رده بندی دیویی: ۸۳ / ۲۹۷.

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۳۲۵۱۶ | اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا.

البلغة في الحكمة

قطب‌الدین ابوالفضائل عبدالقادر بن حمزة بن یاقوت الأهری

مقدمه و تصحیح سید محمود یوسف ثانی

نمونه خوان: فهیمه نظری

صفحه‌آرا: محمد کاظم کاظمی

طراح جلد: حامد توسلی

چاپ اول: ۱۴۰۱

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰ هزار تومان

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه بوستان کتاب

ناشر: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

نشانی: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، خیابان شهید آراکلیان، پلاک ۴

تلفن: ۶۶۴۰۵۴۴۵، ۶۶۴۰۳۳۴۲ | نمابر: ۶۶۹۵۳۳۴۲

شابک: 978-622-6331-42-5 ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۳۱-۴۲-۵

www.irip.ac.ir

حقوق چاپ و نشر محفوظ است.

این کتاب با کاغذ حمایتی چاپ شده است.

فهرست

٧	مقدمه مصحح
٤٧	البلغة في الحكمة
٤٩	الخطبة
٥١	المقدمة
٥٥	الفنّ الأوّل: وهو يدور على قطبين
٥٩	القطب الأوّل: وهو الذي يليه إقليم الجسمانيات
٦٤	الباب الأوّل: لإقليم الجسمانيات هو الجواهر السفليّة وهي العنصريّات
٦٤	القول في حقيقة الجوهر وإثبات وجوده
٦٧	القول في الجسم وأحواله
٦٧	القول في إثبات الأعراض
٧٧	خاتمة الباب
٧٩	الباب الثاني: في الفلكيات
٨٧	خاتمة الباب
٩١	القطب الثاني: [إقليم الروحانيات]
٩١	الباب الأوّل: في النفوس السفليّة
١١٦	الباب الثاني: في النفوس العالية
١٣٤	القول في أحوال النفوس الفلكيّة
١٤٠	القول في الأمور المشتركة بين مبادئ هذه العوالم الثلاثة
١٥٢	خاتمة الباب
١٥٧	الفنّ الثاني: في سبب الوجود
١٥٩	القطب الأوّل: في المبدأ وهو الله تعالى

١٥٩.....	المقدمة
١٦٥.....	الأصل الأول: في الذات
١٧٤.....	الأصل الثاني: في الصفات، وهي إما سلبية وإما ثبوتية
١٨٩.....	خاتمة
١٩٥.....	الأصل الثالث: في الأفعال
٢١٣.....	الأصل الرابع: في الأسماء
٢٢٣.....	خاتمة
٢٢٥.....	القطب الثاني: في المعاد
٢٢٥.....	[مقدمة في ماهية المعاد]
٢٣٥.....	[المعاد الجسماني]
٢٣٣.....	[المعاد الروحاني]
٢٣٤.....	الشعبة الأصلية وهي حاوية لمسائل
٢٣٤.....	المسألة الأولى: في تفسير بعض الكلمات المتداولة فيما بين ألسن الدهماء والأنبياء والحكماء
٢٤٣.....	المسألة الثانية: في تقسيم هذه الكمالات الخارقة للمألوفة على طريق الحصر
٢٤٤.....	المسألة الثالثة: في الأسباب الموجبة لهذه الآثار
٢٥٣.....	المسألة الرابعة: في الكشف عن ماهية النبوة ووجوب وجودها
٢٥٩.....	الشعبة الفرعية: وهي مشتملة على مسائل
٢٥٩.....	المسألة الأولى: لا يشك في موت جسد الإنسان
٢٧٣.....	المسألة الثانية: النفس الناطقة حادثة مع حدوث البدن لا قبله ولا بعده
٢٧٥.....	المسألة الثالثة: النفوس البشرية كلها من نوع واحد لا اختلاف فيها بالحقيقة والذات
٢٨٥.....	المسألة الرابعة: في تفصيل قوتي النظر والعمل للنفس البشرية
٢٨٢.....	المسألة الخامسة: في مراتب النفس البشرية الوجدانية بحسب الصفاء والكدورة
٢٨٤.....	المسألة السادسة: في كيفية حصول العلوم لجوهر النفس
٢٨٥.....	المسألة السابعة: في تقسيم النفوس بحسب العلم والعمل
٢٨٦.....	المسألة الثامنة: في حقيقة الجنة والنار
٢٨٩.....	ذيل الكتاب
٢٩٨.....	القول في الرياضة
٣٥٥.....	حواشي نسخه «س»
٣١٩.....	تعليقات
٣٥١.....	نمايهها
٣٧٩.....	منابع

مقدمه مصحح

قطب‌الدین ابوالفضائل عبدالقادر بن حمزة بن یاقوت اهری از جمله حکیمان و متألهان قرن هفتم هجری است که در حکمت و فلسفه علاوه بر التفات به جنبه‌های عقلی و استدلالی، همچون صاحب حکمت اشراقی بر جنبه ذوق و اشراق و کشف و شهود نیز تأکید بسیار می‌ورزد و خود در مقام فلسفه‌ورزی این روش را به کار می‌بندد و از آن بهره بسیار می‌جوید و از این جهت می‌توان او را از ادامه‌دهندگان سیره فلسفی شیخ اشراق و مکتب او که پس از وی موافقان و طرفداران جدی و وفادار متعدد یافت، دانست. چنان‌که به نظر می‌رسد، در سرزمین ایرانشهر از قرن ششم هجری به بعد جریان اندیشگی خاصی به تدریج نضج می‌گیرد و می‌بالد که بنا بر آن در کار فلسفه‌ورزی و تأمل در احوال عالم و آدم به صرف نیروی خرد و استدلال و اقامه برهان و آوردن قیاس نمی‌توان اتکا کرد و آدمی به مقتضای توانایی‌های قابل اتکا و اعتماد دیگری که دارد، باید در این طریق از آن‌ها نیز بهره بجوید و در مقام فهم و دریافت حقایق تنها به دستاوردهای عقل نظری و نیروی استدلال و برهان اکتفا نکند. هرچند توجه به توانایی کشف و شهود و استفاده از ذوق و اشراق در طریق وجدان حقایق امری نبوده است که از شیخ اشراق به این سو مطرح شده باشد و او نخستین کسی باشد که به این امر التفات یافته بوده، چه این امر در جهان اسلام، که زیست بوم مورد نظر ماست، سابقه‌ای دیرینه دارد و به‌ویژه با پیدایی و ظهور جریان‌های تصوف و عرفان که به قرون نخستین ظهور تمدن اسلامی بازمی‌گردد، همراه است. آنچه با شیخ اشراق و ظهور نظام اندیشگی او مطرح می‌شود و به‌ویژه در ساحت تفکر فلسفی

که علی‌الاصول ساحت استدلال و برهان‌آوری است موضوعیت می‌یابد، وارد کردن عامل ذوق و شهود در فهم حقایق در کنار و هم‌عنان با عنصر استدلال است. باز هم توجه داریم که این سخن به معنای آن نیست که پیش از شیخ اشراق هیچ اشاره و التفاتی به این امر در آثار فیلسوفان پیشین، به‌ویژه سرآمد حکمت مشائیان در جهان اسلام یعنی بوعلی سینا، نیست؛ بلکه به این معناست که نشان‌دن ذوق در کنار برهان و مطرح کردن آن به عنوان یک توانایی قابل اعتماد در مقام دریافت حقیقت، و استدلال محفوف به کشف را قابل اعتماد دانستن، امری بود که شیخ اشراق آن را مطرح کرد و کوشید این مدعای خود را در قالب یک نظام فکری منسجم طرح و از آن دفاع کند.

این جریان فکری پس از او به صورت یک مکتب فلسفی خاص ظاهر شد و فیلسوفان و حکیمان بسیاری را به سوی خود جلب کرد و در نهایت توانست در مقابل جریان قوی و ریشه‌دار سنت مشائی وجود خود را به اثبات برساند. یکی از کسانی که از این جریان فکری تأثیر پذیرفت عبدالقادر اهری مؤلف این کتاب است. گرچه از او جز همین کتاب اثر دیگری شناخته نشده یا باقی نمانده است، مع ذلک همین یک اثر نیز واجد خصوصیات و ممیزاتی هست که تا حدود زیادی از طریق آن‌ها می‌توان به جایگاه و مقام علمی نویسنده آن پی برد و به روش فکری و مشرب فلسفه‌ورزی او آشنایی یافت. به علاوه از تأثیراتی که بر اندیشمندان پس از خود بر جای نهاده است و ردپایی که از این اثر در آثار ایشان می‌توان دید، اهمیت و عظمت مقام علمی او آشکار می‌گردد.

احوال قطب‌الدین

در میان تذکره‌ها و کتب تراجم احوال تنها در یک اثر به قطب‌الدین اهری اشاره شده است و مع الاسف دیگر آثار از بیان سوانح زندگی او و بیان شرح احوال او خالی است. آنچه هم که دیگران در این باره نقل کرده‌اند متخذ از همان اثر است و آن مجمع الآداب فی معجم الألقاب کمال‌الدین ابوالفضائل عبدالرزاق بن احمد معروف به ابن الفوطی است. ابن الفوطی اواخر روزگار اهری را درک کرده و با او ملاقاتی نیز داشته است. ما در اینجا عین سخن او را به فارسی ترجمه می‌کنیم و سپس به ذکر نکاتی که از این متن و برخی اشارات خود قطب‌الدین در همین کتاب، که می‌تواند در آشنایی با احوال و زمانه او مفید باشد، می‌پردازیم.